BURKİNA FASO ÖRNEĞİNDE ASİMETRİK HARP VE DOKTRİN DÖNÜŞÜMÜ

Şevval Durak

Askerî Tarih/ GEOINT Araştırmacısı

ÖZET

Batı Afrika'da Sahel kuşağının stratejik merkezinde yer alan Burkina Faso, 2016 yılından itibaren devletin egemenlik sınırlarını, kurumsal kapasitesini, mülki idare varlığını ve geleneksel askerî doktrinlerini temelden sarsan derin bir gayrinizami harp (GNH) krizinin merkez üssü hâline gelmiştir. Ülkedeki güvenlik mimarisinin çöküşü; münferit terör eylemlerinin ötesinde, El-Kaide'nin bölgesel şemsiye yapılanması Cemaat Nusret el-İslam vel-Müslimin (JNIM) ve DEAŞ'ın Sahel Vilayeti (ISGS) gibi küresel cihatçı ağların uyguladığı kademeli alan hâkimiyeti, lojistik hatları felç etme ve yıpratma savaşı stratejileriyle açıklanmaktadır. Nizami ordunun (FAB) akışkan, ağ merkezli ve asimetrik tehdit yapılarına karşı kuvvet çarpanı üretememesi ve sivil nüfusu koruyamaması, ordunun sahadaki operasyonel performansının siyasi meşruiyet üretme kapasitesini aşındırmıştır. Bu operasyonel ikilem, 2022 yılında art arda gerçekleşen iki askerî müdahaleye (Damiba ve Traoré darbeleri) zemin hazırlamış; Yüzbaşı İbrahim Traoré liderliğinde Fransız neokolonyalizmine karşı anti-kolonyal ve egemenlik yanlısı 2. Bağımsızlık Dönemi söylemiyle radikal bir askerî ve politik doktrin dönüşümü başlatılmıştır.

Bu makale; Burkina Faso Silahlı Kuvvetleri'nin karşı karşıya kaldığı asimetrik tehditlerin evrimini, personelin niteliksel yetersizliğini aşmak amacıyla hayata geçirilen Vatan Savunması Gönüllüleri (VDP) merkezli sivil seferberlik modelinin harbin hukuki ve insani boyutundaki ikilemlerini incelemektedir. Ayrıca Fransa'nın askerî varlığını sonlandırmasıyla doğan stratejik vakumun Rusya'nın Afrika Kolordusu ve Türkiye'nin SİHA (Bayraktar TB2 ve Akıncı TİHA) diplomasisi odaklı savunma sanayii iş birlikleriyle doldurulmasını, Sahel Devletleri İttifakı (AES) üzerinden gelişen vekâlet savaşı dinamiklerini ve taktiksel saha kazanımlarının sürdürülebilir stratejik istikrara dönüştürülmesindeki doktrinel engelleri bütüncül bir yaklaşımla analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Burkina Faso, Sahel Kuşağı, Asimetrik Harp, Gayrinizami Harp, SİHA Diplomasisi, Vatan Savunması Gönüllüleri (VDP), İbrahim Traoré, Afrika Kolordusu, Sahel Devletleri İttifakı (AES).

GİRİŞ

Batı Afrika'nın jeostratejik merkezinde ve Sahel coğrafyasının kalbinde konumlanan Burkina Faso, 2016 yılından itibaren devletin egemenlik sınırlarını, kurumsal meşruiyetini ve geleneksel güvenlik mimarisini temelden sarsan ve derinleşerek devam eden bir gayrinizami harp (GNH) ve asimetrik tehdit krizinin odağı hâline gelmiştir.[1] Ülkedeki kamu otoritesinin ve güvenlik düzeninin aşınması; münferit terör eylemlerinden ziyade karmaşık, akışkan ve ağ merkezli bir stratejik dönüşümün ürünüdür. Bu çöküş süreci, El-Kaide'nin bölgesel şemsiye yapılanması olan Cemaat Nusret el-İslam vel-Müslimin (JNIM) ve DEAŞ'ın Sahel Vilayeti (ISGS) gibi küresel cihatçı ağların Sahra Altı Afrika sahasındaki operasyonel adaptasyon kabiliyetiyle doğrudan ilintilidir. Söz konusu yapılar, devlet dışı aktörlerin kademeli alan hâkimiyeti kurma, stratejik ulaşım ve lojistik hatlarını felç etme ve yıpratma savaşı yöntemlerini eş zamanlı uygulayarak devletin mülki varlığını kırsal alanlardan kademeli olarak silmeyi başarmıştır.

Askerî tarih, güvenlik çalışmaları ve harp sanatının en temel aksiyomlarından biri; Silahlı Kuvvetlerin sahadaki operasyonel başarısının ve sivil nüfusa sağladığı fiziki emniyetin, doğrudan siyasi iktidarın meşruiyet üretme kapasitesini belirlemesidir (performance legitimacy). Burkina Faso Silahlı Kuvvetleri'nin (FAB- Forces Armées Burkinabè) klasik, hiyerarşik ve garnizon odaklı harp doktrini; mekânsal olarak geniş bir coğrafyaya yayılan, sivil halkın arasına kamufle olan ve yüksek mobiliteye sahip asimetrik unsurlar karşısında girdiği operasyonel felç hâli, ülkede derin bir siyasi-askerî bunalımı tetiklemiştir.

2022 yılında ülkede sekiz ay arayla gerçekleşen iki askerî müdahale (Ocak 2022 Yarbay Paul-Henri Sandaogo Damiba ve Eylül 2022 Yüzbaşı İbrahim Traoré darbeleri), ordunun sahadaki işlevsizliğinin siyasi meşruiyet krizine dönüşmesinin somut birer tezahürüdür. Sivil ve askerî yönetimlerin devrilmesinin arkasındaki temel stratejik dinamik; ordunun gayrinizami unsurların yıpratıcı taktiklerine karşı niteliksel bir kuvvet çarpanı üretememesi, kritik ikmal hatlarının kesilmesini engelleyememesi ve kırsal nüfusu korumada yetersiz kalmasıdır.

Gerek Türk akademik literatüründe gerekse uluslararası stratejik analizlerde, Yüzbaşı İbrahim Traoré'nin yönetimi devralması yalnızca geleneksel bir askerî cunta hareketi olarak değerlendirilmemektedir. Bu süreç, Fransa'nın Sahel'deki tarihsel neokolonyal nüfuzuna (Françafrique) karşı gelişen jeopolitik kırılmanın, Batı Afrika'daki egemenlik arayışlarının ve ülkenin söylemsel düzeyde ilan ettiği 2. Bağımsızlık Dönemi vizyonunun simgesel bir aşaması olarak kavramsallaştırılmaktadır.

Ancak hem yerel gerçeklikler hem de uluslararası güvenlik gözlemcileri; Traoré yönetiminin inşa ettiği anti-emperyalist, popülist ve egemenlik merkezli retoriğin, sahadaki asimetrik harp gerçekleri ve derinleşen güvenlik zafiyeti karşısında sert bir gerçeklik testinden (reality test) geçtiğini doğrulamaktadır. Söylemsel meşruiyetin sürdürülebilirliği, ordunun taktiksel hava-kara entegrasyonunu sağlama, insani krizleri dizginleme ve devlet kapasitesini kırsal coğrafyada yeniden tesis etme kabiliyetine doğrudan bağlı hâle gelmiştir.

---

[1] Anadolu Ajansı (AA), "Sahel Kuşağının Merkez Üssü Burkina Faso'da Güvenlik Krizi", AA Analiz ve Dosya Haberler, 2023.

ASKERÎ TARİH VE ASİMETRİK TEHDİDİN EVRİMİ

Burkina Faso Silahlı Kuvvetleri'nin (FAB) 2016 yılından itibaren derinleşen bir askerî ve politik krizin merkez üssüne dönüşmesi; Post-Kolonyal dönemde inşa edilen klasik, hiyerarşik ve garnizon odaklı konvansiyonel ordu yapısı ile yirmi birinci yüzyılda Sahel sahasına egemen olan akışkan, ağ merkezli ve hibrid asimetrik tehdit mimarisi arasındaki ontolojik uyumsuzluğun dolaysız bir sonucudur. Burkina Faso'nun karşı karşıya kaldığı güvenlik türbülansı; münferit terör eylemleriyle sınırlı kalmayıp, El-Kaide'nin bölgesel şemsiye yapılanması Cemaat Nusret el-İslam vel-Müslimin (JNIM) ve DEAŞ'ın Sahel Vilayeti (ISGS / ISSP) gibi küresel cihatçı ağların Sahra Altı Afrika'daki kurumsal, taktiksel ve idari adaptasyon süreçleriyle şekillenmektedir. Söz konusu devlet dışı silahlı aktörler (*non-state armed actors*); kırsal coğrafyada kademeli alan hâkimiyeti (*gradual territorial control*) kurma, ulusal ve uluslararası ikmal hatlarını, kritik geçitleri ve maden sahalarını abluka altına alarak lojistik felç yaratma ve nizami ordunun manevra kabiliyetini imha eden yıpratma savaşı stratejilerini eş zamanlı olarak sahaya yansıtmaktadır. Bu durum, mülki idarenin kırsal alanlardan silinmesine, kamusal otoritenin çökmesine ve milyonlarca sivilin yerinden edilmesine yol açarak krizin insani ve siyasi boyutunu tırmandırmıştır[2].

Bu stratejik ve doktrinel dönüşüm sürecinde, Paris yönetimi tarafından uzun yıllar boyunca yürütülen Barkhane Operasyonu ve bünyesindeki Sabre özel kuvvet biriminin uyguladığı Fransız askerî konsepti; temelde cerrahi hava harekâtları, nokta istihbarata dayalı baskınlar ve üst düzey terör örgütü lider kadrosunun etkisiz hâle getirilmesine (*High-Value Target- HVT targeting*) odaklanmıştır. Ancak bu askerî konsept, kara alanında kalıcı bir kontrol mekanizması kurmakta, yerel halka fiziki güvenlik sağlamakta ve kırsal kalkınmayı desteklemekte yetersiz kalmıştır. Tam aksine, sivil kayıplara yol açan hava saldırıları ve askerî varlığın yarattığı tarihsel hafıza, ülke genelinde kitlesel bir anti-Fransız toplumsal dalganın doğmasını tetiklemiştir. Ouagadougou yönetiminin Batılı askerî unsurları ve uluslararası misyonları ülkeden ihraç etmesiyle sonuçlanan bu süreç, Sahel coğrafyasında jeopolitik dengeleri sarsan radikal bir eksen kaymasını beraberinde getirmiştir. Fransa'nın çekilmesiyle oluşan stratejik ve operasyonel vakum, Rusya Federasyonu'nun devlet destekli asimetrik güvenlik mekanizmaları tarafından süratle doldurulmuştur. Wagner Group yapılanmasının kurumsallaşarak dönüştüğü Africa Corps (Afrika Kolordusu) unsurları; Yüzbaşı İbrahim Traoré cuntasının merkezî rejim korumasını (*VIP protection*), kritik maden ve altyapı tesislerinin emniyetini ve doğrudan komuta-kontrol düzeyinde askerî danışmanlığı üstlenmiştir. Buna karşın uluslararası güvenlik analistleri ve eleştirel strateji yayınları, Moskova'nın bu angajmanını kalıcı ve kapsayıcı bir istikrar modelinden ziyade rejimi Moskova'ya doğrudan bağımlı kılan pragmatik bir güvenlik satışı olarak değerlendirmektedir. Sahte vaatler veya esnek sözleşmelerle sürece dâhil edilen yerel milis unsurlarının minimal bir taktik eğitimle ön cephelere sürülmesi ve sahada harcanabilir bir taktik araç olarak konumlandırılması, Burkina Faso'nun egemenlik ve güvenlik mimarisi açısından çözülmesi güç yeni bir bağımlılık ikilemi yaratmaktadır.

Diğer taraftan, Burkina Faso Silahlı Kuvvetleri'nin gayrinizami harp sahasındaki en temel operasyonel zafiyeti olan kesintisiz keşif-gözetleme, istihbarat, hedef tespiti ve yakın hava desteği (*Close Air Support- CAS*) eksikliği, Türkiye ile geliştirilen askerî-teknik iş birliği ve bu çerçevede yürütülen SİHA Diplomasisi aracılığıyla ikame edilmektedir. Türk savunma sanayii üretimi olan Bayraktar TB2 ve Akıncı TİHA'ların envantere entegrasyonu; ordunun gece operasyon kabiliyetini radikal biçimde artırmış, sızmaları önleyen kesintisiz gerçek zamanlı istihbarat akışı sağlamış ve kırsal alanlarda gizlenen asimetrik hücrelerin hassas nokta atışlarıyla imha edilmesine olanak tanımıştır. Bu askerî-teknik ve teknoloji transferine dayalı

---

[2] Combating Terrorism Center (CTC) at West Point, The Expansion of JNIM and ISGS in the West African Sahel, CTC Sentinel, Vol. 16, Issue 4, 2023.

ortaklık modeli; Batı'nın müdahaleci ya da Rusya'nın rejim odaklı askerî varlığından farklı olarak, yıpratma savaşının dengesini nizami ordunun lehine çeviren kilit bir taktiksel ve operasyonel kuvvet çarpanı işlevi görmüştür. Fransa ve Batılı müttefiklerle yaşanan diplomatik kopuşlar, ECOWAS tarafından uygulanan siyasi-ekonomik yaptırımlar ve bölgesel izolasyon tehdidi karşısında Mali, Nijer ve Burkina Faso askerî yönetimleri; Eylül 2023 tarihinde Sahel Devletleri İttifakı'nı (Alliance des États du Sahel- AES) resmen tesis etmiştir. Bu pakt; geleneksel Batı merkezli güvenlik bloklarına alternatif olarak kurulmuş olup, sınır ötesi müşterek askerî harekâtlar icra etme, kurumsallaşmış istihbarat paylaşımı sağlama, ortak hava sahası kullanımı ve olası bir dış askerî müdahaleye veya kollektif güvenlik tehditlerine karşı ittifak üyelerine ortak savunma taahhüdü sunan yeni bir bölgesel askerî ve politik bloklaşmayı temsil etmektedir.

ORDUNUN REORGANİZASYONU

Burkina Faso'da derinleşen asimetrik güvenlik krizi ve nizami Silahlı Kuvvetlerin (FAB) geniş coğrafi cephe hattı karşısında yaşadığı personel açığı, Ouagadougou yönetimini klasik savunma reflekslerinin ötesine geçerek radikal bir askerî reorganizasyon ve toplumsal seferberlik modeli benimsemeye mecbur bırakmıştır. Bu bağlamda, Yüzbaşı İbrahim Traoré yönetimi tarafından ilan edilen Topyekûn Seferberlik Doktrini (*Total Mobilization Doctrine*), devletin tekelinde olması gereken şiddet kullanım ve savunma hakkının, gönüllü sivil milis yapılanmaları eliyle toplumsallaştırıldığı yeni bir yönetişim ve harp modelini temsil etmektedir. Bu doktrinel dönüşümün kurumsal omurgasını ise Vatan Savunması Gönüllüleri (Volontaires pour la défense de la patrie – VDP) oluşturmaktadır. Akademik ve stratejik literatürde, sivil seferberliğin geçici, istisnai bir kriz yönetimi tedbiri olmaktan çıkarılarak ulusal güvenliğin ve millî kimliğin merkezî bir bileşeni hâline getirilmesi; ordunun sınırlarına ulaştığı noktalarda sivil unsurların kitlesel katılımıyla coğrafi boşlukların kapatılmaya çalışıldığı pragmatik bir zorunluluk olarak okunmaktadır. Stratejik düzeyde ordu ile sivil toplum arasındaki bu iç içe geçiş, devlet kapasitesinin kırsal alanlardaki yetersizliğini anlık olarak telafi etse de uzun vadede askerî hiyerarşi, komuta-kontrol mekanizmaları ve devletin şiddet tekelciliği vasfı üzerinde derin kurumsal ve sosyolojik riskler barındırmaktadır.

Bununla birlikte, sivil milis gücüne dayalı bu seferberlik modelinin sahadaki pratik uygulaması, gayrinizami harbin (GNH) en çetrefilli ve maliyetli boyutu olan uluslararası insancıl hukuk, angajman kuralları ve insan hakları ihlalleri ikilemini doğrudan tetiklemektedir.[3] Asimetrik karakterli çatışma ortamlarının en temel teorik ve pratik zorluğu, dikey ve yatay hedef ayrımı prensibinin büyük ölçüde muğlaklaşmasıdır. JNIM ve ISGS gibi radikal cihatçı ağların, askerî üniforma yerine sivil kıyafetler giyerek yerel halkın ve demografik grupların arasına kamufle olması; nizami güvenlik güçlerinin ve VDP unsurlarının tehdit algısını bozarak toptancı bir güvenlik yaklaşımına (*collective guilt / indiscriminate security perception*) sapmasına zemin hazırlamaktadır. Bu durum, uluslararası gözlemci kuruluşların resmi raporlarına da somut vakalarla yansımıştır. Örneğin, Human Rights Watch (HRW) ve Amnesty International gibi uluslararası insan hakları örgütlerinin yayımladığı kapsamlı saha raporlarında; Burkina Faso Silahlı Kuvvetleri ve VDP unsurlarının terörle mücadele operasyonları kisvesi altında gerçekleştirdiği operasyonlarda (Noulach, Nouna ve Solenzo bölgelerindeki toplu kıyım ve infaz vakaları gibi), cihatçı ağlarla iltisaklı olduğu gerekçesiyle göçebe hayvancılıkla uğraşan

[3] Human Rights Watch (HRW), "Abuses by Security Forces and Armed Islamists in Burkina Faso", HRW Reports, 2022-2024.

Fulani etnik grubunu doğrudan hedef alan ağır hak ihlalleri, yargısız infazlar ve zorla yerinden etme süreçleri belgelenmiştir.

Bu tür resmi raporlara yansıyan ihlal iddiaları, taktik ve operasyonel düzeyde sağlanan geçici güvenlik avantajlarının, stratejik düzeyde devletin meşruiyetini aşındıran bir bumerang etkisine yol açtığını net biçimde ortaya koymaktadır. Güvenlik güçleri veya düzensiz milis unsurları tarafından tatbik edilen orantısız güç kullanımı, etnik fay hatlarını tehlikeli biçimde derinleştirerek devlet ile sivil toplum arasındaki güven bağını zedelemektedir. Daha da önemlisi, sivil kayıpların ve etnik temelli dışlayıcı pratiklerin varlığı, düşman ağların psikolojik harp (*PSYOP*) ve radikalleştirme çarkını doğrudan beslemektedir. Taktik sahada etkisiz hâle getirilen her bir asimetrik hücre veya milis unsuruna karşılık, devlet şiddeti nedeniyle mağdur edilen sivillerin radikal ağlara katılım motivasyonu artmakta; bu kısır döngü, terör örgütlerinin insan kaynağı kazanımını ivmelendirerek çatışmayı besleyen sürdürülebilir bir kriz ekosistemi yaratmaktadır.

JEOPOLİTİK DENGELER VE VEKÂLET HARBİ DİNAMİKLERİ

Sahel coğrafyası ve bu kuşağın kilit aktörü konumundaki Burkina Faso, yalnızca yerel düzeyde bir terörle mücadele ve iç güvenlik sahası olmanın ötesinde; uluslararası hukukun, ikili güvenlik anlaşmalarının ve küresel aktörlerin nüfuz mücadelelerinin çatıştığı dinamik bir jeopolitik arena ve vekâlet savaşı sahasına dönüşmüştür. Bölgedeki güvenlik mimarisinin çöküşü, uluslararası hukuk nezdinde müdahale hukuku, devletlerin egemenlik hakları ve bölgesel örgütlerin normatif yaptırım yetkileri arasındaki kırılmaları görünür kılmıştır.

Fransa'nın uzun yıllar Sahel'de yürüttüğü askerî varlık, Birleşmiş Milletler (BM) Şartı'nın 51. maddesindeki meşru müdafaa hakkı ve yerel hükümetlerin davetine dayanan ikili savunma anlaşmaları çerçevesinde meşrulaştırılmıştır. Ancak Barkhane Operasyonu ve Sabre Özel Kuvvetler biriminin uyguladığı, stratejik lider kadroları hedef alan (*High-Value Target- HVT*) ve insansız hava araçlarıyla desteklenen cerrahi harekât konsepti; karada kalıcı alan hâkimiyeti sağlayamamış ve orantısız sivil kayıpları nedeniyle yerel kamuoyunda ciddi bir meşruiyet krizine yol açmıştır. Burkina Faso'da göreve gelen askerî yönetimin, Fransa ile yapılmış olan ikili askerî iş birliği ve savunma anlaşmalarını uluslararası hukuk normlarına dayanarak tek taraflı feshetmesi, Fransız askerî unsurlarının ülkeden tahliyesiyle sonuçlanmıştır. Bu hukuki ve askerî kopuş, Batılı güçlerin bölgedeki tarihsel hegemonyasını sona erdirmiş ve Sahel'de radikal bir güç vakumu yaratmıştır.[4]

Fransa'dan boşalan bu stratejik alan, Rusya Federasyonu tarafından devlet kontrollü asimetrik güvenlik şirketleri eliyle süratle doldurulmuştur. Wagner Group yapılanmasının kurumsallaşarak Rusya Savunma Bakanlığı bünyesinde Africa Corps adını alması; Moskova'nın bölgedeki varlığını bireysel paralı asker faaliyetinden devletlerarası kurumsal bir askerî-güvenlik ortaklığı seviyesine taşımıştır. Uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler nezdinde bu durum, klasik kolektif güvenlik anlayışından ziyade, doğrudan darbe ile başa gelen rejimlerin bekasını hedefleyen bir rejim koruması normunu temsil etmektedir. Rusya, cunta yönetimine komuta-kontrol, istihbarat ve hafif mühimmat desteği sunarken; karşılığında maden kaynaklarının işletilmesi ve stratejik nüfuz elde etmektedir. Ancak güvenlik analistleri, sahte

---

[4] Agence France-Presse (AFP), L'AES (Alliance des États du Sahel): Une nouvelle architecture de défense, AFP Actualités, 2023.

iş vaatleriyle veya esnek sözleşmelerle sürece dâhil edilen yerel milis unsurlarının minimal taktik eğitimle ön cephelere sürülmesini ve harcanabilir bir taktik araç olarak kullanılmasını, rejim nezdinde sürdürülemez ve bağımlılık yaratan bir güvenlik açmazı olarak değerlendirmektedir.

Türkiye'nin Burkina Faso ve geniş Sahel bölgesindeki angajmanı; Batılı güçlerin müdahaleci ve şartlı yaklaşımından ya da Rusya'nın tamamen rejim korumasına dayalı güvenlik konseptinden farklı olarak, Askerî-Teknik İş Birliği ve Savunma Sanayii Diplomasisi modeli üzerine inşa edilmiştir. İki ülke arasında imzalanan Savunma Sanayii İş Birliği Anlaşmaları (SSİA) çerçevesinde; Bayraktar TB2 ve Akıncı TİHA gibi insansız hava platformlarının Burkina Faso Silahlı Kuvvetleri (FAB) envanterine dâhil edilmesi, ordunun gayrinizami harp sahasındaki en büyük zafiyeti olan yakın hava desteği ve kesintisiz keşif-gözetleme eksikliğini kapatmıştır. Türkiye'nin geliştirdiği bu model, yerel ordunun kurumsal kapasitesini ve gece operasyon kabiliyetini artırırken, uluslararası hukuk sınırları dâhilinde doğrudan devletin meşru organlarını güçlendiren yapıcı ve kapasite inşa edici bir ortaklık yapısı sunmaktadır.

Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu'nun (ECOWAS) askerî müdahale tehditleri ve uyguladığı ekonomik yaptırımlar karşısında Mali, Nijer ve Burkina Faso; 16 Eylül 2023 tarihinde Liptako-Gourma Şartı'nı (*Liptako-Gourma Charter*) imzalayarak Sahel Devletleri İttifakı'nı (Alliance des États du Sahel- AES) resmen kurmuştur. Bu ittifak, bölgesel normlar ve uluslararası hukuk açısından radikal bir dönüşümü simgelemektedir. Şartın 6. maddesi uyarınca, üye ülkelerden birinin egemenliğine veya toprak bütünlüğüne yönelik herhangi bir saldırı, tüm üye ülkelere yapılmış sayılmakta ve kolektif meşru müdafaa hakkını devreye sokmaktadır. ECOWAS'ın liberal demokrasi ve anayasal düzen şartlarına bir tepki olarak gelişen AES; üye ülkelerin ortak bir konfederasyon çatısı altında birleşmesi, ortak yatırım bankası ve 5.000 kişilik Müşterek Askerî Güç oluşturmasıyla Batı merkezli bölgesel güvenlik ve ekonomi mimarisinden tam koptuklarını ilan etmiştir.[5]

Sahasında yaşanan bu rekabette Çin Halk Cumhuriyeti, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) içişlerine karışmama ilkesine sadık kalarak, daha çok madencilik (altın ve lityum) altyapısı ve koşulsuz askerî teçhizat tedariki üzerinden sessiz bir ekonomik-güvenlik dengesi kurmaktadır. ABD ise bölgedeki terörle mücadele üslerini ve varlığını kaybederken, Sahel sahası küresel güçlerin nüfuz mücadelelerini yürüttüğü çok kutuplu ve kuralları yeniden yazılan bir rekabet alanına dönüşmüştür.

[5] Liptako-Gourma Authority, The Liptako-Gourma Charter and the Creation of the Alliance of Sahel States (AES), Official Charter Documents, 2023.

SONUÇ

Burkina Faso'nun 2016 yılından bu yana tecrübe ettiği asimetrik kriz ve bu krize karşılık olarak geliştirdiği askerî-politik yanıtlar, çağdaş harp tarihi ve savunma bilimleri açısından gayrinizami harbin sınırlarını, devlet kapasitesinin kırılganlığını ve doktrinel dönüşümün zorunluluğunu gösteren son derece somut ve kapsayıcı bir vaka analizi sunmaktadır. Nizami bir Silahlı Kuvvetler yapısının, akışkan, ağ merkezli ve toplumsal bünyeye sirayet etmiş devlet dışı silahlı aktörler karşısında girdiği operasyonel felç; askerî güç kullanımının tek başına siyasi meşruiyet ve düzen tesis etmede yetersiz kaldığını teyit etmektedir. Ouagadougou'da gerçekleşen askerî darbeler ve Yüzbaşı İbrahim Traoré liderliğinde şekillenen yeni dönem, askerî performansın siyasi meşruiyetin doğrudan temeli olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır. Ülkenin gelecekteki güvenlik mimarisi ve bölgesel denklemdeki konumu, münferit saiklerden ziyade harp sanatının ve stratejik araştırmaların evrensel ilkeleri ışığında şekillenecektir.

Askerî strateji ve Harp Prensipleri açısından bakıldığında, Burkina Faso sahasında elde edilen ilk ve en kritik doktrinel ders; taktiksel başarı ile stratejik zafer arasındaki keskin ayrımda gizlidir. Türkiye'den tedarik edilen Bayraktar TB2 ve Akıncı TİHA gibi ileri teknoloji ürünü insansız hava platformlarının envantere entegrasyonu, orduya gece operasyon yeteneği, gerçek zamanlı istihbarat ve asimetrik hücrelerin nokta atışıyla imhası gibi azımsanamaz kuvvet çarpanı imkânları sunmuştur. Bu teknik-askerî üstünlük, kırsal coğrafyada kaybolan inisiyatifi nizami ordunun lehine çevirmiş ve belirli meskûn mahaller ile ikmal hatlarının geçici olarak geri alınmasını sağlamıştır. Ancak harp tarihinin öğrettiği üzere, hava-kara entegrasyonuyla elde edilen taktiksel imhalar, o coğrafyaya mülki idare, bağımsız yargı, temel altyapı ve kamu hizmetleri sokulamadığı sürece stratejik bir zafere dönüşemez. Fiziksel olarak temizlenen alanlarda mülki otorite ve kamu düzeni ihdas edilmediği takdirde, JNIM ve ISGS gibi esnek ve hücresel yapılanmaların kademeli alan hâkimiyeti stratejisiyle aynı bölgelere yeniden sızması kaçınılmazdır. Savaşın nihai hedefi düşman gücünü imha etmekten ziyade, barışı ve kamu otoritesini kalıcı kılmaktır.

İkinci olarak, siyasi harp ve askerî sosyoloji açısından, söylemsel meşruiyet ile sahadaki askerî kabiliyetler arasındaki dengenin kurulması hayati bir zorunluluktur. Traoré yönetiminin inşa ettiği anti-kolonyal, anti-emperyalist ve egemenlik merkezli popüler söylem, toplum nezdinde yüksek bir mobilize edici güç ve psikolojik destek üretmiştir. Ancak harp sahası, ideolojik ve söylemsel iddiaların ötesinde sert bir gerçeklik testinin işlediği alandır. Millî egemenlik ve 2. Bağımsızlık vurguları, ordunun lojistik zafiyetlerini, komuta-kontrol eksikliklerini ve C4ISR (Komuta, Kontrol, İletişim, Bilgisayar, İstihbarat, Keşif ve Gözetleme) altyapısındaki boşlukları kapatmaya yetmemektedir. Söylemsel meşruiyetin sürdürülebilirliği, ordunun kırsal alanda sivil halkın fiziki emniyetini somut olarak sağlama kapasitesine doğrudan bağlıdır.

Üçüncü doktrinel ders, jeopolitik eksen kaymalarının ve dış aktör değişikliklerinin sınırlılıklarında yatmaktadır. Fransa'nın tarihsel ve başarısızlıkla sonuçlanan güvenlik konseptinin tasfiye edilerek güvenlik mimarisinin Rusya Federasyonu'nun "Afrika Kolordusu" ve Sahel Devletleri İttifakı konseptine kaydırılması; cunta yönetimine anlık rejim koruması ve mühimmat tedariki sağlamıştır. Fakat stratejik düzeyde, dış destekçi değiştirmek ordunun derinlerde yatan kurumsal ve yapısal sorunlarını çözmemektedir. Eğitim seviyesi düşük, esnek vaatlerle cepheye sürülen unsurların sahadaki varlığı, bağımlılık ilişkisini farklı bir aktör üzerinden yeniden üretmekte ve ordunun öz-kapasitesini geliştirmesini geciktirmektedir.

Sürdürülebilir bir millî güvenlik mimarisi, dış güçlerin asimetrik korumasına dayanarak değil; nitelikli askerî personel, disiplinli komuta kademesi ve yerli C4ISR altyapısının tesisiyle mümkündür.

Son ve en hayati doktrinel ders ise Topyekûn Seferberlik ve Vatan Savunması Gönüllüleri modeli üzerinden okunan insani ve hukuki boyut oluşturmaktadır. Personel eksikliğini sivil milis yapılarıyla kapatma stratejisi, kısa vadede niceliksel bir alan hâkimiyeti yaratsa da angajman kurallarının ve hedef ayrımı prensibinin ihlal edilmesi riskini tırmandırmaktadır. VDP ve FAB unsurlarının operasyonlarında Fulani etnik grubu gibi toplumsal kesimlerin toptancı bir güvenlik algısıyla hedef alınması, düşmanın propaganda ve eleman kazanma çarkını doğrudan beslemektedir. Taktik sahada imha edilen her bir asimetrik hücreye karşılık, orantısız şiddet nedeniyle devletine olan inancını kaybeden siviller yeni birer muharip adayına dönüşmektedir.

Nihayetinde Burkina Faso'da ve genel olarak Sahel kuşağında kalıcı istikrar; katı askerî yöntemlerin ötesine geçilerek, disiplinli ve denetlenebilir bir komuta-kontrol mekanizmasının tesisi, angajman kurallarına tam riayet, sivil nüfusun güvenini kazanmaya odaklı halkın kalbini ve aklını kazanma konseptinin uygulanması ve etnik fay hatlarının devlet eliyle adil bir biçimde tamir edilmesiyle mümkün olacaktır. Aksi takdirde, taktiksel düzeydeki İHA/SİHA başarıları ve geçici seferberlik hamleleri, uzatılmış bir yıpratma savaşının içerisinde devlet kapasitesinin erimesini engelleyemeyecektir.

BİBLİYOGRAFYA

Anadolu Ajansı (AA). "Burkina Faso'da Darbe ve Güvenlik Krizi Dosyası". *AA Haber Arşivi*, 2022-2025.

Anadolu Ajansı (AA). "Türkiye'nin SİHA Diplomasisi ve Afrika'daki Savunma Sanayii İş Birlikleri". *AA Analiz*, 2024.

Defense News. "Turkey's Drone Diplomacy in the Sahel: Bayraktar TB2 and Akinci in West Africa". *Defense News Reports*, 2023.

Defense Post. "Burkina Faso Acquires Advanced UAVs to Combat Insurgency". *The Defense Post*, 2023.

International Crisis Group (ICG). *Burkina Faso: Stemming the Jihadist Onslaught*. Africa Report N°295, 2021.

International Crisis Group (ICG). *Casse-tête burkinabè: Sortir de la spirale des violences*. Rapport Afrique N°308, 2023.

Human Rights Watch (HRW). *"Abuses by Security Forces and Armed Islamists in Burkina Faso"*. HRW Reports, 2022-2024.

Amnesty International. *Burkina Faso: Atrocités commises par les forces de sécurité et les groupes armés*. Rapport Annuel, 2023.

Armed Conflict Location & Event Data Project (ACLED). *Sahel Conflict Trends: Burkina Faso Country Profile*. ACLED Dashboard, 2024.

Council on Foreign Relations (CFR). *The Sahel Crisis and the Spread of Global Jihadism*. CFR Backgrounder, 2023.

SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute). *SIPRI Yearbook: Armaments, Disarmament and International Security*. Oxford University Press, 2024.

Carnegie Endowment for International Peace. *A Geopolitical Shift in the Sahel: Russia, Turkey, and the New Scramble*. Carnegie Papers, 2023.

Chatham House. *The Politics of Security in Burkina Faso and the Sahel*. Research Paper, Royal Institute of International Affairs, 2023.

Reuters. "Burkina Faso expels French troops amid growing sovereignty demands". *Reuters*, 2023.

Agence France-Presse (AFP). "L'AES (Alliance des États du Sahel): Une nouvelle architecture de défense". *AFP Actualités*, 2023.

Le Monde. "Au Burkina Faso, la junte du capitaine Traoré tente de reprendre le contrôle". *Le Monde Afrique*, 2023.

Jeune Afrique. "Burkina Faso: Ibrahim Traoré et le pari de la souveraineté totale". *Jeune Afrique*, 2024.

Center for Strategic and International Studies (CSIS). *Russian Paramilitaries in Africa: The Wagner Group and Africa Corps*. CSIS Briefs, 2023.

Combating Terrorism Center (CTC) at West Point. *The Expansion of JNIM and ISGS in the West African Sahel*. CTC Sentinel, Vol. 16, Issue 4, 2023.

Jamestown Foundation. *Terrorism Monitor: Sahel Special Edition on State Collapse and Militia Mobilization*. Jamestown Foundation, 2023.

Middle East Institute (MEI). *Drone Warfare and Counter-Insurgency in the Global South*. MEI Policy Focus, 2024.

TRT World Research Centre. *Türkiye's Defence Diplomacy and Strategic Partnerships in Sub-Saharan Africa*. Insight Turkey, 2023.

SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı). *Türkiye'nin Afrika Açılımı ve Savunma Sanayii İş Birlikleri*. SETA Analiz, 2023.

Jane's Defence Weekly. *Burkina Faso Armed Forces: Modernization and Counter-Terrorism Operations*. IHS Jane's, 2023.

African Union (AU). *Report of the Peace and Security Council on the Situation in the Sahel*. AU Publications, 2023.

ECOWAS (Economic Community of West African States). *Communiqués on the Political Transitions in Mali, Niger, and Burkina Faso*. ECOWAS Official Portal, 2022-2023.

United Nations Office for West Africa and the Sahel (UNOWAS). *Humanitarian and Security Overview of the Sahel Region*. UN Publications, 2024.

French Ministry of Armed Forces. *Opération Barkhane: Bilan stratégique et fin de mission*. Ministère des Armées, Paris, 2022.

Russian Ministry of Defense. *Africa Corps Deployment and Military Technical Cooperation Frameworks*. TASS / RIA Novosti Official Releases, 2023-2024.

Liptako-Gourma Authority. *The Liptako-Gourma Charter and the Creation of the Alliance of Sahel States (AES)*. Official Charter Documents, Bamako/Niamey/Ouagadougou, 2023.

Oxford Analytica. *Burkina Faso Security Outlook: Attrition Warfare and Militia Risks*. Expert Briefing, 2024.

Institute for Security Studies (ISS) Africa. *The VDP Phenomenon in Burkina Faso: Citizen Militias or Security Risks?*. ISS Report, 2023.

Small Arms Survey. *The Flow of Illicit Weapons and Non-State Armed Actors in the Sahel*. Graduate Institute of International and Development Studies, Geneva, 2022.

Global Conflict Tracker. *Violent Extremism in the Sahel*. Council on Foreign Relations, 2024.

Foreign Policy. "The New Scramble for the Sahel: How Russia and Turkey Are Replacing France". *Foreign Policy Magazine*, 2023.

The New York Times. "How Jihadists Are Choking West African Capitals". *NYT World*, 2023.

BBC News. "Burkina Faso coup: Captain Ibrahim Traoré takes power". *BBC World Service*, 2022.

Al Jazeera. "Sahel Alliance: Can Mali, Niger, and Burkina Faso secure the region together?". *Al Jazeera English Analysis*, 2023.

Defence Web. *Sahel militaries turn to drones and foreign contractors for survival*. DefenceWeb Africa, 2023.

African Arguments. *Sovereignty, Populism and Military Rule in Burkina Faso*. African Arguments Academic Forum, 2023.

Harvard International Review. *Asymmetric Warfare and the Erosion of State Sovereignty in West Africa*. HIR, 2022.

Journal of Modern African Studies. "The Crisis of the Post-Colonial State in the Sahel". Cambridge University Press, Vol. 61, No. 2, 2023.

African Security Review. "Counter-insurgency and local militias: Lessons from the VDP in Burkina Faso". Taylor & Francis, 2023.

Strategic Analysis. "Proxy Wars and Multiplex Orders in Sub-Saharan Africa". Routledge, Vol. 47, Issue 4, 2023.

Modern War Institute (MWI). *Urban and Rural Attrition in the Sahelian Insurgency*. West Point MWI Papers, 2023.

Daily Sabah. *Turkey's Strategic Footprint in West Africa through Defense Partnerships*. Daily Sabah Analysis, 2024.

Anadolu Ajansı (AA). "Sahel Devletleri İttifakı'ndan Ortak Güvenlik Hamlesi". *AA Dış Haberler Servisi*, 2023.

Defense Industry Europe. *Burkina Faso's Military Capabilities and Unmanned Systems Integration*. Defense Industry Reports, 2024.

International Institute for Strategic Studies (IISS). *The Military Balance 2024: Sub-Saharan Africa Security Dynamics*. IISS Publications, London, 2024.